

HENRI GOUGAUD 1936'da Fransa'nın güneyinde, İspanya sınırına yakın küçük bir şehirde, Carcassonne'da doğdu. Babası demiryolu işçisi, annesi öğretmendi. Anarşist ve spiritüalist. Edebiyat eğitimini Toulouse'da tamamladıktan sonra 1962'de Paris'e yerleşti. Söz yazarlığı ve şarkıcılık yaptı. Juliette Gréco'ya, Jean Ferrat'ya ve Serge Reggiani'ye, Marc Ogeret'ye şarkı sözleri verdi. Güney Fransa kuşağında konuşulan Occitan dillerinde de şarkılar yazdı. Radyo yapımcısı oldu. Dünyanın bütün kıtalarından masallar, söylenceler topladı. Batının olduğu kadar doğunun da ermişlerine, şairlerine kulak verdi. Farid Attâr'a, Mevlâna Celaleddin Rumî'ye, Ömer Hayyam'a... Onları kendi romanlarına, hikâyelerine ve anlatılarına aktardı. Anlatılarına diyoruz, çünkü Gougaud bir anlatıcı aynı zamanda, bildiğimiz bir meddah. Heybesinde sayısız radyo stüdyosu kaydı, dört kıtadan derlediği masallar, şarkılar ve romanlar var. İşte birkaçı: *Poèmes politiques des troubadours* (Ortaçağ Gezgin Ozanlarının Politik Şiirleri), *Le Grand Partir* (Büyük Kaçış), *Paramour* (Aşk ile), *La Conférence des oiseaux* (Kuşların Toplantısı), Feridüddin-i Attâr'ın *Mantıku't Tayr* (Kuşların Dilinden) adlı eserinin Fransızca adaptasyonu, *Le Voyage d'Anna* (Anna'nın Yolculuğu).

Le roman de Louise / Henri Gougaud

© Albin Michel, 2014

© Dipnot Yayınları, 2019

Bu kitabın Türkçe yayın hakları Dipnot Yayınları'na aittir.

Dipnot Yayınları 327 ● Dipnot Edebiyat 22

ISBN: 978-605-2318-57-7

1. Baskı, 2020/Ankara

DİZİ DANIŞMANI: Merih Cemal Taymaz

ÇEVİREN: Aysen Uysal

KAPAK TASARIMI: Duysal Tuncer

BASKI ÖNCESİ HAZIRLIK: Dipnot Bas. Yay. Paz. San. Ltd. Şti.

BASKI: Sözkese Matbaacılık

İvedik O.S.B 1518. Sok Mat-Sit İş Merkezi No: 2/40

Yenimahalle/ANKARA Tel: (0312) 395 21 10

Dipnot Yayınları (Sertifika No: 14999)

Selanik Cad. No. 82/24 Kızılay / Ankara

Tel: (0 312) 419 29 32 / Faks: (0 312) 419 25 32

e-posta: bilgi@dipnotkitap.com

www.dipnotkitap.com

Henri Gougaud

LOUISE

Komün'ün Anarşist Kadını

Fransızcadan çeviren

Ayşen Uysal

*dipnot yayınları

"Yıldızları yeniden parlatmanın
zamanı geldi."

Guillaume APPOLINAIRE

Adı: Louise Demahis-Michel. 1830 Mayıs'ında Haute-Marne bölgesinde, Vroncourt'da, çevredekilerin Mezar diye adlandırdığı geniş, yekpare, sağlam yapılı bir evde doğdu. Annesi Marianne Michel bu evde öteden beri hizmetli olarak çalışıyordu. Babası ise, söylenene göre, şatonun oğluydu. Yani Louise bir piçti. O zamanlar, hele kırsal bölgelerde böyle bir şey, engelli olmaktan daha berbattı, bir melodramın başlangıcı olurdu hep. Marianne Michel'in aslında, günahkâr, başını öne eğdiren yasak sevişmelerinin ürününe yırtık pırtık giysilerine sararak, aile reisinin hakaret ve öfke dolu bakışları altında evi terk etmek zorunda kalması gerekirdi. Ama hayır, pılsını pırtısını toplayıp bu evden ayrılacak olan kişi, Marianne'ı baştan çıkaran adam olacaktı. Kafası karışmış, utanç içindeki Laurent Demahis karısı olacak kişiyi başka bir yerde arayacaktı artık. Marianne ve küçük Louise, güçlü büyükbabaları ve onun ağırbaşlı karısıyla şatoda kaldılar. Hiç de alışıldık bir durum değildi bu elbette. Vroncourt sakinleri arasında, içlerini sessizce kemiren bir hayalet dolaşıyordu sanki. Mezar. Köy ahalisi bu ürkütücü yapıyı eskiden beri bu adla anardı. Evin hikayesiyle ilgili ne biliyorlardı? Belki, hemen her şeyi, ama hiçbir şeyden de emin olmaksızın. Hayat bu evde dingin, neşeli, sevecen, kısaca mutlu görünüyordu. Louise *Hatıralar'*ında böyle söylüyor. Büyükbabasının bunda payı büyüktü.

Vroncourt'da her akşam büyük şöminenin önünde ailece toplanırlardı. Şöminenin alevleri sadece etrafındaki küçük bir

alanı aydınlatırdı. Yankılanan seslerden şatonun ne kadar büyük olduğu anlaşılırdı. Solmuş duvar kaplamalarının ardında farelerin cirit attıkları duyulurdu. Alevlerin dans eden ışıltılarıyla yüzü aydınlanan Louise, kuşaklar boyunca tıka basa dolmuş kitaplıktan seçtiği bir eseri okurdu. Evdekilerin dostu olan iki köylü kız, Joséphine ve Nanette, Louise'in hemen yanına sokulurlardı. Loş bir köşede büyükanne, içinde nelerin yazılı olduğunu sadece Tanrı'nın bildiği gizli günlüğünü tuttuğu kırmızı kaplı deftere bir şeyler yazmakla meşgul olurdu. Marianne, sevecen ve mavi bakışlı genç anne, çorapların söküğünü dikerken şarkı mırıldanırdı. Çocukluğundan beri burada çalışıyordu ve neredeyse ailedendi. Küllerin içinde iki kedi uyuklardı hep. İyi yürekli ve bilge, serveti tükenmiş bir köy aristokrati olan büyükbaba Demahis yönetirdi evi. Devrimin cübbelerini soldurup eskittiği soylu bir hukukçular takımından geliyordu. Gülümseyerek karşıladığı bir durumdu bu. Eski Rejim unutulmuştu. Voltaire fikir babasıydı ve kendisini cumhuriyetçi olarak tanımlıyordu. Kocaman elini hemen koltuğunun dibinde, yere yerleşiveren ufaklığın saçları üzerine bıraktığında, küçük kızı hayranlıkla izleyen gözlerinde yaşlı bir güneşin aşkı okunurdu.

Louise ellili yaşlarında hala hatırlıyordu. Yaşadıkları onca acıya, içinden geçtikleri onca mücadeleye rağmen, büyükbabasının insanın içini ısıtan, eğlendirici, duygulandırıcı, yumuşacık kalbi, Louise'in canlı, patavatsız, ardi arkası kesilmeyen binlerce sorusuna verilecek yanıtları açıklıkla bekleyen bir çocuk olarak yetişmesinde etkili oldu. Yaşlı adamın günden güne bu beyni beslemekten büyük bir zevk aldığı görülüyordu. Altı yaşından itibaren Voltaire'in dilini duymaya, Hugo'yu, Lamartine'i, Corneille'i, Diderot'yu keşfetmeye başlamıştı. Molière'i ezbere biliyor, şatonun avlusunda kuzenlerine onun eserlerini oynuyor, bundan gurur duyuyor, Molière festivalleri düzenliyordu. Her yeni kitap, bir yaşam kaynağı gibi, susuzluğunu giderirdi onun.

Okumadığı zamanlarda ise ya şiirler yazar ya da aşına olduğu kırları vahşi kız rolünde yeniden keşfe çıkardı.

O zamanlar, henüz arazilerini çevreleyen ağaçlık alandan, köyün alçak evlerinden, araba yolunun görünmez olduğu yerden, uzaklardan gelen kurt seslerini dinleyerek kendisini rüzgara bıraktığı dağın yosun tutmuş kayalıklarından, havanın iyi olduğu günlerde, bizzat kendi uyarladığı şarkılarını mırıldanarak, değişimene ulaşmak için tek başına arşınladığı söğüt ağaçlarıyla gölgelemiş patikadan öteye geçmezlerdi. Kuzeydeki kulenin üst tarafında gizli bir yeri vardı, bir hazine odası, çatının doğramaları arasında küçük bir köşe. Gizli yuvasına tüneyen Louise, her şeyden ve herkesten hatta aşağıdan, büyüklerin dünyasından kendisini çağıran annesinden bile kurtulduğu burada sevinçle, bu doyumsuz özgürlüğünün tadını çıkarırdı. Topladığı çakıl taşlarını, tarla kıyılarında bulduğu at kafataslarını, potaları, bir sacayağını, simyacı karnilerini orada biriktiriyordu. Yıldızlara oradan bakıyor, gururla şiir “liri” adını verdiği, ahşap eklemeler ve dirsek doğramalarından oluşturduğu gövdesine çatı arasındaki gitarların gevşeyen, kopan tellerini takarak yaptığı udunu orada çalışıyordu. Yaşlıların anlattıkları masalarda köylü ağızıyla konuşan taşralı Şeytan’ı oraya çağırıyordu. Cadı olmak mı istiyordu? Şüphesiz evet, bazı günler. Yasaklanmış kapıların eşliğinde onu ürperten bu korkuyu seviyordu. Kulesinde yalnız değildi. Kocaman gözleriyle şaşkın şaşkın bakan baykuşu, Olimpos’unu ve çok sevimli olduklarını düşündüğü yarasaları da barındırıyordu orada. Küçük kediler gibi sütle besliyordu onları.

On yaşındaydı artık ve çok çabuk serpilmişti. Kendisini değişken, gözü pek, küstah ve zarafetten yoksun biri olarak tanımlıyordu. Onu çirkin buluyorlardı. Umurunda bile değildi. Annesi incinirdi bu yüzden. O ise gülüp geçiyordu. Kuzeni Jules ile ağaçları keşfederlerdi. Her biri kendi ağacını seçerdi. Belki özgür

beğenileri, belki de kendi kendilerinin efendisi olma arzu ve endişesiyle, hiçbir zaman aynı dalın, aynı yaprağın üzerine atlama korkuları olmazdı. Bir tünekten diğerine, iki ağızdan, Victor Hugo'nun *Hernani*, *Ruy Blas* ya da *Kral Eğleniyor* adlı dramalarını seslendirirler, büyük bir susuzlukla okudukları gümbür gümbür şiirlerle kendilerinden geçerler ve birbirlerine elmalar atıp tutarak geleceğin kadın ve erkekleri için gerekli eşitlik meselesi üzerine tartışırlardı. Avludaki kuyunun arkasına dikilmiş, çalı çırpıdan bir iskelenin üzerinden hayali bir tiranın ayaklarının dibine düşerek can vermeden önce, Cumhuriyet'e duydukları aşkı haykıarak Devrim oyunu oynarlardı. Uyanık, becerikli ama bayağı da gürlütcü olan bu çocuklar için komik, aslına bakarsanız yadrganabilecek kadar ağır oyunlardı bunlar. Louise, on beş, on altı yaşlarına doğru Victor Hugo'ya ardı arkası kesilmeyen, coşkulu, yürek parçalayıcı mektuplar yazdı. Hugo onun muhteşem adamı, ustası, günah çıkardığı rahibiydi. O kadar erişilmez bir mertebede ki, onunla Tanrı'yla konuşur gibi konuşabilirdi. Ve ona açık yüreklilikle söylediği şey, henüz geride bıraktığı kendi çocukluğunun, onun, *Hatıralar'*ının ilk sayfalarında, iki cezaevi arasında yaşadıklarını anlattığı yürek sızlatıcı anılarından kesinlikle daha acı, daha dikenli ve daha sefilce olduğuydu. Louise, mücadelelerle geçen kırk yılın ardından bu anısını büyük bir alçakgönüllülükle hatırlamıştı.

Bize, babasının kız kardeşi Agathe Hala'nın kendisini çok sevdiğini söyler. Oysa ergenliği sırasında anlattıklarına bakılırsa, dış bilemektedir ona. Bir yaz günü Vroncourt'u ziyaret eden kadın, küçük piçle birlikte dört elle piyano çalışması yaparken gördüğü büyükanne Demahis'e söylenir.

—Onu kötü yetiştiriyorsunuz. Onu, içine battığı yoksulluğun üzerine çıkmasını sağlayacak rüyalar görmeye kışkırtıyorsunuz.

Bir akşam köyde yaşlı bir kadın kapalı gözlerinin üzerine eğilir (Louise büzülmüş, kadının kollarındadır o sırada) ve boğuk bir sesle fısıldar ona:

–Hadi git mezarlıkta uyu küçüğüm, senin yuvan orası, hadi git.

“Kötüyüm ben, diye düşünürdü. Bu dünya istemiyor beni.”
Kimsenin umurunda değildi.

–Hey, baban nerede senin?

Bilmiyor, ağlıyordu. Gülüyorlardı ona. Bu hayalet babanın zaman zaman şatoya uğradığı da olurdu gerçi. Louise onu beklerdi, ne olduğunu tam olarak bilemese de ondan basit birkaç kelime duymayı, yanağını okşamasını, kaçamak da olsa öylesine bir gülümseme umardı. Ama yok, ona bakmazdı bile. Neden?

–Yeterince uslu olmadığından.

Ona böyle diyorlardı. O bunu “Hiç değerim yok. Ben bir hiçim,” diye anlıyordu. Fırsat bulduğu ilk anda büyükannesinin eteğinin altına sığınyordu. Yaşlı kadın onu teselli ediyor, ona uzun şarkılar söylüyor, bazen de onunla birlikte ağlıyordu. O da mutsuzdu zaten.

Uzun zaman önce, genç yaşında ilk çocuğunu kaybetmişti ve evde sonu gelmeyen bir yas havası hüküm sürüyordu. Kızı Agathe kötü etkilenmişti bu olaydan. Kötü bir aşk yaşamak üzere şehre gitti. Büyük ölçüde skandallarla dolu, karanlık yıllar geçirdi. Zaman zaman tatil için Vroncourt’a yeniden geldiğinde, akıl ermez kavgalar yankılanırdı evin duvarlarında. Omuzlarını bükerek gizlice çekildiği karanlık köşelerden Louise, bu halleriyle tanımakta güçlük çektiği büyükanne ve büyükbabasının korkutucu bağırışlarını dinler ve titrerdi. Huzura ermeleri, onlar olmaksızın yaşayamayacağını düşündüğü kitapların, müziğin ve aşkın lütfuna ermeleri için Tanrı’ya yalvarırdı.

Babası olduğunu sandığı Laurent bir Pazar günü şatoya geldi. Kapının eşiğinde sessizce dikilen küçük yabaniye kupkuru birkaç kelime söyledi:

–Bana böyle bakma. Senin sandığın kişi ben değilim. Senden bunu saklamaya çalıştık ama, bilmen lazım, ben senin kardeşimim.